

**MICHAEL
SHERIDAN**

**PUNAINEN
KEISARI**

**XI JINPING JA
HÄNEN KIINANSA**

Suomentanut Ari Vöntänen

ATENA

FILI – Kirjallisuuden vientikeskus on tukenut tämän teoksen kääntämistä.

Englanninkielinen alkuteos *The Red Emperor Xi Jinping and His New China*
Copyright © Michael Sheridan, 2024

Suomenkielinen laitos © Atena / Kustannusosakeyhtiö Otava 2025
Jyväskylä

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.

ISBN 978-951-1-50804-5

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2025

Sisällys

Lyhyt katsaus moderniin Kiinaan	7
Prologi: Lohikäärmeelinjat	13
1: Kiina, 1953.....	17
2: Isähahmot	29
3: »Hänen synkät materiaalinsa».....	43
4: Maanpakolaiset	57
5: Paluu Bejingiin.....	71
6: Yksityiselämä.....	85
7: Unet punaisista kartanoista	101
8: Uusi avioliitto	115
9: Shanghai ratkaisu	125
10: Renessanssi.....	139
11: Perheyritys	153
12: Tie valtaan	167
13: Mitä hän ajattelee.....	181
14: Punaiset kuorot	195
15: Voitto	207
16: Mandariinit.....	221
17: Puhdistus	235
18: Uusi kultti	249
19: Keisarillinen kehitys	261
20: Tautivuodet.....	277
Epilogi.....	297
Kiitokset	307
Huomautus kiinalaisista nimistä.....	310
Lähteet	311

Lyhyt katsaus moderniin Kiinaan

Hallitsijat

Xi Jinping (1953–). Kiinan korkein hallitsija vuodesta 2013. Kommunistisen puolueen ja valtion johtaja sekä armeijan ylipäällikkö, joka palautti maahan diktatuurin ja asettui elinikäiseksi hallitsijaksi. Puhdistusten kohteeksi joutuneen vallankumouksellisen poika, jota rangaistiin nuorena ja joka myöhemmin työskenteli maakuntavirkamiehenä ja sitten varapresidenttinä.

Hu Jintao (1942–). Hallitsija vuosina 2002–2013. Matalan profiilin kollektiivihallinnon puheenjohtaja, joka luotsasi Kiinan läpi globaalin talouskriisin ja isännöi olympialaisia. Menetti myöhemmin vaikutusvaltansa. Vuonna 2022 epävakaa ja hämmentyneen oloinen Hu Jintao opastettiin ulos puoluekokouksesta.

Jiang Zemin (1926–2023). Oli puolueen johdossa Shanghaissa ja nousi maan hallitsijaksi vuoden 1989 Tiananmenin aukion kriisin jälkeen. Pysyi vallassa 2000-luvulle saakka, johdatti Kiinan Maailman kauppajärjestöön ja valvoi Hongkongin luovuttamista Isolta-Britannialta Kiinalle.

Deng Xiaoping (1904–97). Marxisti, vallankumouksellinen ja valtiomies. Kiinan korkein hallitsija vuodesta 1978 miltei kuolemaansa saakka. Pysyi vallassa haalimatta itselleen puolueen ja johdon korkeimpia virkoja, mutta piti armeijan tiukasti otteessaan. Uudisti Kiinan maolaisen talouden.

Mao Zedong (1893–1976). Modernin Kiinan titaani. Runoilija, filosofi ja demagogi Mao dominoi kansantasavaltaa aina sen perustamisesta eli vuodesta 1949 lähtien. Käynnisti vuosien 1966–1976 »kulttuurivallankumouksen», joka tuhosi Xi Jinpingin ja tämän suvun elämän.

Kilpailijat

Bo Xilai (1949–). Karismaattinen poliitikko ja kuuluisan vallankumouksellisen poika, joka nousi näkyväksi hahmoksi kommunismissa puolueessa maolaisuuden uuden kukoistuksen aallonharjalla. Korruptio- ja murhaskandaalit löivät hänet maahan. Kärsii elinkautista eliitille tarkoitettussa korkeimman turvallisuusluokituksen vankilassa.

Zhou Yongkang (1942–). Kiinan pahaenteisin hahmo, kunnes menetti valtansa vuonna 2012. Poliisivaltion johtaja ja joukkovalvontayhteiskunnan keksijä. Tämä valtavan korruptoitunut mies varasti öljyteollisuudelta ja saattoi murhata ensimmäisen vaimonsa. Kärsii elinkautista vankeusrangaistusta.

Li Keqiang (1955–2023). Lin kohtalona oli tuottaa pettymys. Hän oli Xi Jinpingin korkein alainen eikä koskaan asettunut tätä vastaan. Li menetti vaikutusvaltansa puolueryhmänsä hiipuessa, mutta esiintyi ulkomaalaisten edessä varmasti ja sulavasti. Muutamaa kuukautta virasta luopumisensa jälkeen Li kuoli äkillisesti ilmeisesti sydänkohtaukseen.

Zhao Ziyang (1919–2005). Viimeinen korkeassa virassa ollut poliittinen uudistaja. Puolueen johtaja vuosina 1987–1989. Joutui puhdistetuksi Tiananmenin verilöylyn jälkeen. Joutui kotiaarestiin, mutta sai salakuljetetuksi muistelmansa länteen. Toivoi Kiinaan länsityylistä demokratiaa, koska piti sitä parhaana tapana hallita kansaa.

Hallinto

Hallinto lepää kolmen pylvään varassa – puolueen, valtion ja armeijan. Xi Jinping johtaa niitä kaikkia.

Kommunistinen puolue: Shanghaissa vuonna 1921 perustettu Kiinan kommunistinen puolue hallitsee poliittista elämää. Sillä on yli 95 miljoonaa jäsentä. Puoluekokous järjestetään viiden vuoden välein. Sen kolme tärkeintä elintä ovat 200 täysjäsenestä koostuva keskuskomitea, tavallisesti noin 25 keskuskomitean jäsenestä muodostettu politbyroo sekä elimistä korkein, 7–9 miehestä (naisia ei ole koskaan ollut mukana) muodostettu politbyroon valiokunta. Pääsihteeri Xi Jinping on puolueen johtaja ja valiokunnan ylin hahmo. Valiokunta toimii valtioneuvostona, tavallisesti ilman äänestyksiä.

Valtio: Xi Jinping on presidenttinä valtion muodollinen päämies, mutta hallitusta johtavat pääministeri sekä valtioneuvostossa ja hallituksessa istuvat ministerit. Päätökset tehdään puolueessa, jonka tehtävänä on hallinnoida Kiinan johtamista. Xi Jinpingin valtakaudella hallitus on menettänyt valtaansa kommunistiselle puolueelle eikä enää toimi vallan tasapainottajana. Sitten vuoden 2012 yhdelläkään pääministerillä ei ole ollut merkittävää poliittista auktoriteettia.

Armeija: Sotilaallisen keskuskomission puheenjohtajana Xillä on käskyvallassaan maailman suurimmat aseistetut joukot. Komissio on korkein välimies ja uskollinen Maon sanoille: valta nousee aseensa piipusta, mutta puolueen on painettava liipaisinta. Armeija on hallinnon kolmesta elimestä salailevin. Se on jo pitkään ollut Kiinan johtajien viimeinen turvapaikka. Mahtava Deng Xiaoping ei koskaan ollut presidentti eikä puoluejohtaja, mutta piti kiinni asemastaan komissiossa aina uransa iltahämärään saakka. Myöskään Xi ei päästä siitä irti.

Kaikkialla Kiinassa kolmea hallinnon osastoa edustavat maakunta- ja paikallistasolla puoluesihtööri, joka on vastuussa keskushallinnolle, siviilihallinnon palveluksessa oleva kuvernööri sekä korkea-arvoinen upseeri, joka raportoi komentoketjussa ylöspäin. Vallan tasapaino heidän välillään saattaa vaihdella persoonallisuuden, sijainnin ja pääkaupungin kilpailevien kannattajien mukaan.

Puolue ryhmät

Jotkut sanovat, ettei Kiinassa ole oikeita puolue ryhmiä, ja tutkijat kiistävät niiden ja niiden jäsenyyden olemassaolon. Yleisesti kuitenkin tunnistetaan neljä ryhmää.

Nuoret prinssit: Xi Jinping on ensimmäinen »nuorista prinseistä» – kiinankieliset sanat *tai zi dang* (太子黨) tarkoittavat »kruununprinssien puoluetta». He ovat vallankumouksen perustajien poikia ja tyttäriä, jotka haalivat valtaa, vaikutusvaltaa ja rikkauksia marxismi-leninisin fasadin takana. Ryhmä on eksklusiivinen, hienosteleva ja häijy ja sitä hajottavat perheriidat ja vanhat kaunat. »Nuoret prinssit» inhoavat nimitystään ja yrittävät kutsua itseään »punaisiksi perillisiksi» antaakseen ymmärtää, että ovat ansainneet asemansa. He tietävät, että useimmat kiinalaiset vihaavat heidän etuoikeuksiaan.

Kiinan nuorisojärjestö: Suositettu kansalaisjärjestö, joka perustettiin nuorison aivopesemiseksi ja joka muuttui kunnianhimoisten mutta kehnosti verkostoituneiden kaadereiden (eli hallintotehtäviin koulutettujen puolueen jäsenten) harjoituskentäksi sekä nuorten prinsien sukujen ulkopuolelta tulevien lahjakkaiden poliitikkojen ja hallinnon työntekijöiden virkoihin pääsyn välineeksi. Nuorisojärjestö ei ole niinkään ehyt kokonaisuus kuin luottamussuhteiden verkosto. Se on tuottanut merkittäviä hahmoja, kuten entisen presidentin Hu Jintaon ja edesmenneen pääministerin Li Keqiangin.

Nuorisjärjestön vallan hajotti Xi Jinping. Hän tuhosi sen poliittisesti ja puhdisti sen johdon.

Vasemmisto: Vasemmistossa on monenlaista väkeä puhdasoppi-sista eristäytyjistä ja nostalgisia unelmia elättelevistä ultramaolaisista aina vasemmalle kallistuneisiin taloustieteilijöihin, joiden mukaan markkinauudistukset ovat menneet liian pitkälle. Xin vallan alla valtio supisti yksityisyrittämisen rajoja ja puolue otti sekä uuden että vanhan teollisuuden takaisin hallintaansa. Hallitus on jälleen ratkai-sevassa asemassa bisneksessä ja ulkomaankaupassa.

Patriootit: Myrskyisä joukko kybernationalisteja, jotka kaupittelevat toksista ulkomaalaispelkoa ja globalisaatiovihaa ja yrittävät samalla lanseerata uutta missiota lännen voittamiseksi ja Kiinan naapurimai-den, mukaan luettuna Venäjän, alistamiseksi. Heidän piireissään on tavallista puhua avoimesti sodasta.

Hallinto on taitava lietsomaan ääriiliikkeitä ja sitten lakkauttamaan ne. Sen ideoiden vahvuutta on vaikea arvioida eritoten armeijan osalta. Skeptikot muistavat bokserikapinan (1899–1901) aikaisen katastrofin, jossa keisarillinen hovi yllytti fanaatikkoja nousemaan ulkomaalaisia vaikutteita vastaan ja menetti sitten hallinnan sillä seurauksella, että kansakunta syöksyi tuhoon. Kukaan Kiinassa ei unohda, että siitä seurasi viimeisen dynastian, Qingin, tuho.

Perhe

Xi Zhongxun (1913–2002). Xi Jinpingin isä. Vallankumouksellinen, joka nousi valtaan ja joutui puhdistusten kohteeksi ja jonka aseman Mao Zedong palautti. Avioitui ensin Hao Mingzhun (1916–2006) kanssa. Heillä saivat kolme lasta ja erosivat vuonna 1944. Meni myöhemmin naimisiin Qi Xinin (1926–) kanssa. Heille syntyi neljä lasta. Vuonna 1953 syntynyt Xi Jinping oli heidän kolmas lapsensa.

Qi Xin (1926–). Vallankumouksen tyttösoitilas, josta tuli Xin klaanin matriarkka. Piti perheen koossa aviomiehen ollessa vuosia vangittuna ja maanpaossa ulkomailla. Omistautunut, elinikäinen kommunisti, joka teki kunniaa miehensä muistolle vuoden 2023 televisiodokumentissa. Kuvausten aikaan Qi Xin oli 96-vuotias.

Ke Xiaoming (1951–). Xi Jinpingin ensimmäinen vaimo. He avioituivat vuonna 1979 ja erosivat 1982. Lapsia ei syntynyt. Ke muutti Lontooseen, jossa hänen isänsä työskenteli Kiinan suurlähettiläänä. Nähty julkisuudessa viimeksi isänsä hautajaisissa vuonna 2019.

Peng Liyuan (1962–). Avioitui Xi Jinpingin kanssa vuonna 1987. Tunnettu laulaja, joka esiintyi Kiinan vuotuisessa uudenvuoden televisio-ohjelmassa ja rakensi itselleen uran kiertueilla kotimaassa ja ulkomailla. Hienostunut ja elegantti laulajatar esiintyi myös sotilasjoukoille Tiananmenin aukiolla vuonna 1989.

Xi Mingze (1992–). Xi Jinpingin Peng Liyuanin tytär ja ainoa lapsi. Opiskeli Yhdysvalloissa Harvardin yliopistossa, jossa häntä opetti Kiinan politiikan tutkija Roderick MacFarquhar. Xi Mingzen yksityiselämä pidetään poissa parrasvaloista.

Prologi

Lohikäärmelinjat

Patsas on veistetty Kiinan ytimestä louhitusta graniitista. Se esittää miestä, joka istuu kuin jakaisi viisauttaan entisajan tietäjän tavoin. Patsas on kruununa suuren kukkulan laella, sen näkee kaukaa. Pyhiinvaeltajat kapuavat yli sata porrasta osoittamaan sille kunnioitustaan vartijoiden ja kameroiden valvoessa. Paikka on suurellisempi kuin Ming-keisareiden haudat.

Miehen syntymä- ja kuolinaika on kaiverrettu kultakirjaimin patsaan jalustaan, jonka alla hänen tuhkinsa lepää. Hän syntyi läheisellä maaseudulla vuonna 1913 ja kuoli Beijingissä 2002. Hänen nimensä oli Xi Zhongxun. Hän oli sen miehen isä, josta tuli Kiinan korkein hallitsija 2000-luvun alussa.

Hänen poikansa Xi Jinping oli pelkkä keskitason virkamies, kun kommunistisen puolueen johtajat saapuivat Xi Zhongxunin hautajaisiin. Vanha vallankumouksellinen krematoitiin ja hänen tuhkiaaan säilytettiin pääkaupungissa Babaoshanin hautausmaalla, jossa puolue kunnioittaa sankareitaan.

Kolme vuotta myöhemmin hänen poikansa toi tuhkauurnan Shaanxin maakuntaan, suvun esi-isien kotiin. Paikallishallinto ryhtyi rakentamaan kaikkien aikojen muistomerkkiä. He purkivat taloja, heittivät maanviljelijät pellolle, tasoittivat maata ja rakensivat teitä.

Työmiesten ryhmät remontoivat Xin klaanin talon ja patriarkalle omistettun museon.

Feng shuina tunnetun muinaisen perinteen mukaan hautapaikan on tarkoitus enteillä hyvää sekä edesmenneille että heidän jälkeläisilleen. Xi Zhongxun kuitenkin oli koko ikänsä ateisti ja vallankumouksellinen kommunisti. Puolue, jota hän palveli, karsasti taikauskoisuutta.

Modernin Kiinan perustaja Mao Zedong ohjeisti järjestämään itselleen koruttomat hautajaiset. Hänen toverinsa jättivät määräyksen huomiotta, palsamoivat ruumiin ja asettivat sen Beijingin keskustaan mahtailevaan mausoleumiin vastapäätä Taivaallisen rauhan aukion porttia. Nykyisin vierailijoiden jonot marssivat sen ohi.

Maolaisen Kiinan uudistajan Deng Xiaopingin tuhkat siroteltiin ilmavoimien koneesta Itä-Kiinan merelle. Hänellä ei ole hautaa.

Xi Jinping on erilainen. Hän ei ole toveri vaan keisari. Keisarilla kuuluu olla dynastia. Kun Xi nousi kiinalaisen eliitin riveistä valtaan vuonna 2012, työmiehet ahkeroivat hänen isänsä muistomerkillä. Kolme vuotta myöhemmin pyhättö olisi kelvannut keisarillekin. Vain Pohjois-Korean johtajilla on jotakin vastaavaa. Xi palkitsi paikallisen kommunistijohtajan työn antamalla tälle paikan puolueen johtoportaassa.

Yhdellä tasolla Xin dynastian kultti on vain liioiteltu versio tavalisesta autoritaarisesta tavasta toimia. Koululaiset laulavat rivissä isänmaallisia lauluja vanhan miehen hyväntahtoiselta näyttävän patsaan edessä. Sotilaat ottavat asennon ja esittelevät aseitaan. Delegaatiot ja komiteat saapuvat busseilla, kiipeävät portaita ja kuuntelevat tuulesta temmattuja puheita. Oppaat kääntävät hurskaasti huomion kiveen kaiverrettuun maksiimiin: »Puolueen etu tulee ensin.»

Mutta tämä kultti on oudompi. Puolueen etu ei tule ensin. Etusijalla ovat muutaman suvun etuoikeudet, etenkin johtavan klaanin. Xi Jinpingin elämää seuratessaan huomaa Kiinan ällistyttävän muutoksen köyhästä agraariyhteiskunnasta hienostuneeksi moderniksi valtioksi. Se on kansakunta, joka voi laukaista luotaimia avaruuteen,

kehittää rokotteita, käydä kybersotaa, ajaa huippunopeilla junilla ja rakentaa uusia kaupunkoja. Sen väestö on nyt paremmin koulutettua, ruokittua ja hoidettua kuin koskaan ennen maan tunnetussa historiassa. Sen olisi pitänyt kasvaa ulos keisareistaan, mutta niin ei ole käynyt.

Outo, jättimäinen muistomerkki sijaitsee lähellä näkymätöntä lohikäärmelinjaa, sanovat taolaiset oppineet ja feng shuin asiantuntijat. Linja kulkee Qinlingvuoristoon, joka jakaa maan pohjois- ja eteläosaan ja tunnetaan Kiinan »lohikäärmeen suonena». Aina ensimmäisen keisarin ajan alkuhämärästä saakka kiinalaiset monarkit ovat uskoneet, että heidän maallinen valtansa on yhteydessä luonnonvoimiin. Sanotaan, että lohikäärmelinja täytyy pitää ehyenä, tai muuten dynastia kaatuu.

On käynyt ilmi, että Xi Jinping on aika ajoin pitänyt taukoa työstään 1,4 miljardin ihmisen hallitsijana määrätäkseen purettavaksi rakennuksia, jotka rikkovat Qinlingin vuorijonon täydellisyyttä. Samaan aikaan hänen alaisensa ovat häätäneet tavallisia ihmisiä ja hajottaneet näiden kodit pitääkseen muistomerkin ympäristön siistinä. Kaikki tämä on tehty näennäisesti ympäristönsuojelun nimissä.

Tämä kertoo jotakin tärkeää. Xi Jinping voi olla modernin maan hallitsija, mutta samalla hän on mies, jolla on hyvin, hyvin vanha mieli.

1

Kiina, 1953

Xi Jinping syntyi Kiinan vallankumouksen jälkihehkussa. Hänen syntymäpäivänään 15. kesäkuuta 1953 punaiset liput liehuivat Bejingissä, keisarien pääkaupungissa. Sisäpihoilla varustettujen kartanoiden raunioille nousi korkeita rakennuksia. Leveillä teillä polkupyöräilijöiden virta liikkui kuin joki kohti ministeriöitä ja tehtaita. Kommunistit hallitsivat paviljongeissa, joissa runoilijat kerran keimailivat jalkavaimojensa kanssa. He kutsuivat valtiotaan »Uudeksi Kiinaksi».

Myös Xi eli vallankumouksellisina aikoina. Hänen varttuessaan syntyi kaaos, kun puolue kääntyi itseään vastaan. Hän aikuistuessaan Kiina avasi oven uudistuksille. Hän näki liberaalien ajatusten tappion ja pysyi uskollisena diktatuurille. Sen voitto oli hänen voittonsa. Myöhemmin hän perusti oman yhden miehen kulttinsa. Sekin oli irtiotto menneisyydestä.

Xistä on vain vähän lapsuudenkuvia. Hän oli kommunistikaaderien poika, eli puolue koulutti hänen vanhempiaan johtamaan. He elivät vartioitua ja etuoikeutettua elämää puoluekurin ja salailun muurin takana, missä kukaan ei puhunut ulkopuolisille. Henkilökohtaisilla asioilla oli vain vähän väliä, mutta poliittiset asiat olivat kaikki kaikessa. Siihen tapaan hän eläisi elämänsä.

Kun syntyi Kiinassa 1900-luvun puolivälissä, oli mukana tunnetun historian jättimäisimmässä ihmisten käyttäytymiskokeessa. Myöhemmin Xi korosti kovasti valtionsa historiaa, »miltei viisituhatta vuotta vanhaa sivilisaatiota», jolla oli »lukemattomia mainetekoja». Hänen syntymäpäivänään se kaikki näytti olevan sirpaleina.

Kiinan keisarikunta hajosi 1800-luvulla. Sen viimeinen dynastia koottiin mantšujen soturikansasta, joka oli vieras useimmille kiinalaisille, jotka kuuluivat han-kiinalaisten etniseen ryhmään. Dynastia menetti »taivaan mandaatin» ulkomailla kärsittyjen tappioiden ja sisäisten mellakoiden tiimellyksessä. Miljoonat menehtyivät. Uudistukset epäonnistuivat. Viimeinen keisari luopui vallasta vuonna 1912 ja maahan perustettiin tasavalta. Sekin vajosi konflikteihin.

Vuonna 1921 vallankumouksellisten joukko perusti kommunistisen puolueen tuodakseen bolsevistisen Venäjän hengen toiseen laajaan ja köyhtyneeseen maahan. Kommunistien ja omaisuutta ja varallisuutta saavuttaneen vanhan vallan välille syntyi sisällissota. Sitten Japani hyökkäsi Kiinaan ja ryhtyi yhteiseksi viholliseksi, mutta japanilaisten hävittyä sisällissota jatkui. Kommunistit voittivat, ja heidän Kuomintangin nationalisteiksi kutsutut vihollisensa lähtivät maanpakoon Taiwanin saarelle. Vuonna 1949 Mao Zedong johti puna-armeijan Beijiin ja perusti »kansantasavallan». Yksi hänen oikeista käsistään oli kovapintainen kaaderi Xi Zhongxun.

Uudet hallitsijat asettuivat asumaan keisarillisten edeltäjiensä rakentamien muurien taakse. Xi Zhongxunin perheelle osoitettiin koti kaupungin keskustasta. Muistelmat ja fiktiiviset teokset tallensivat väärään paikkaan joutumisen tunnun, jota kokivat nuo miehet ja naiset, joilla oli kokemusta vain taistelukentältä, pakkomarsseista ja luolamajoituksista. He kappailivat piinan, lääkkeiden ja painajaisien kanssa. Lapset kuitenkin toivat tullessaan uutta elämää, ja vallankumouksellisilla oli paljon lapsia. Xi Zhongxunilla oli niitä seitsemän kahdesta eri avioliitosta.

Hänen kuudes lapsensa Xi Jinping saapui maailmaan aikana, jona miljoonat kiinalaiset tunsivat toivoa ja näkivät mahdollisuuksia. Idea-

listiset ammattilaiset palasivat kotiin rakentamaan uutta maata. Yksi heistä oli Li Zhisui, Yhdysvalloista Kiinaan palannut lääkäri, josta tuli Maon henkilölääkäri ja joka sai pian tietää, että johtajien elämää verhosi »tiheä usva». Tohtori Li tunsu Xi Zhongxunin hyvin. Koska Xi oli veteraani, Mao uskoi hänelle salaisuuksia kilpailijoistaan ja tovereidensa henkisistä romahduksista ja kriiseistä. Xi vaikutti luotettavalta.

Kommunistit eivät kieltäneet kaikkia vanhoja tapoja. Jinping-vauva syntyi käärmeen vuonna ja hänen elementtinsä oli vesi, minkä sanottiin luovan teräviä ja seurallisia mutta tunteellisia luonteita. Tämän astrologisen merkin alla syntyneet pääsivät todennäköisesti huipulle, koska heillä oli lahja olla oikeassa paikassa oikeaan aikaan. Vauvan onnenväri oli keltainen, kuninkaallisten väri. Hänen onnennumeronsa olivat nolla ja viisi. Perhe pani nämä yksityiskohdat huolellisesti muistiin.

Vastasyntyneet kapaloitiin ja heitä hoidettiin perinteiseen tapaan. Äideille oli tavallista olla vuoteessa kolmekymmentä päivää synnytyksen jälkeen. He pysyttelivät sisällä vilustumisen ja tulehdusten pelossa. He eivät saaneet edes harjata hampaitaan tai kylpeä, vaan heidät pesitiin pesuräteillä. Tämä tapa mainitaan kaksituhatta vuotta vanhassa *Yijingissä* eli *Muutosten kirjassa*. Tapa tunnettiin »kuukauden istumisena», *zuo vuezina*.

Xin äidin nimi oli Qi Xin. Pojan syntyessä äiti oli terve ja kolmekymppinen. Perheellä oli palvelijoita, joten äidin tarvitsi vain pyytää saada ruokia, joiden sanottiin edistävän äitien terveyttä, kuten siansorkka-pähkinälientä tai rasvaista karppikeittoa, jonka uskottiin stimuloivan rintamaidon tuotantoa. Vasta äideiksi tulleet noudattivat tiukkaa ruokavaliota pitääkseen yllä kehonsa jiniä ja jangia. He eivät syöneet raakoja vihanneksia tai hedelmiä eivätkä juoneet kahvia tai kylmää vettä. Vain kuuma tai haalea vesi oli sallittua.

Vauvanhoidolla oli tiukat säännöt. Liiallista sylissä pitämistä ei pidetty hyvänä. Vauva oli äidin käsivarsilla syödessään, mutta vanhemmat ihmiset kehottivat jättämään lapsen yksin kehtoonsa. Lääkäreiden mukaan vastasyntyneiden nivelet olivat hauraat. He suosittelivat

hieromaan raajoja. Yleisesti ottaen he eivät uskoneet, että lapsista kannattaisi tehdä liian riippuvaisia äideistä. Äiti ja vauva olivat erillään ja saattoivat nukkua eri vuoteissa, ja puolison valppaat sukulaiset rauhoittelivat itkevää lasta.

Lapsen elämän 30. päivänä juhlittiin ja annettiin lahjoja. Kunnolliset kommunistit eivät harjoittaneet taolaista jumalille uhraamista, mutta jotkin asiat pysyivät muuttumattomina. Hemmottelevat sukulaiset antoivat pojille parittoman määrän punaisiksi maalattuja munia, joista jokainen symboloi harmonian hyviä enteitä, sekä inkivääriä ja rahaa punaisissa kirjekuorissa. Kolmenkymmenen päivän hoito-ohjelmalle ja sen juhlalliselle lopulle oli syvä ja ääneen lausumaton yhteinen ymmärrys, jonka juuret olivat vuosituhantisessa karussa todellisuudessa. Se tarkoitti, että äiti ja lapsi olivat selviytyneet.

Vuonna 1953 Kiina oli hyvin vanha sivilisaatio mutta hyvin nuori valtio. Kommunistit pitivät itseään uudenlaisen elämäntavan etujoukkona. Heidän vihollisensa oli kapitalismi ja sen voimakkain edustaja, Yhdysvallat. Kommunistit muuttivat Kiinan vallankumoukselliseksi valtioksi, joka käänsi selkänsä Amerikalle ja eristäytyi vanhurskaasti suljetun oven taakse kahden vuosikymmenen ajaksi. Mao puhui retorisesti kommunismin levittämisestä kansakuntiin, jotka tunnettiin silloin »kolmantena maailmana» – ilmaisen oli keksinyt vuotta aiemmin eräs ranskalainen tutkija. Käytännössä Kiina kääntyi sisäänpäin niin kuin oli tehnyt aiemmin hallinneiden dynastioiden aikana.

Maon tuoma valtiollinen kontrolli ja omavaraisuus pysäyttivät Kiinan-kauppana tunnetun puolitoista vuosisataa toimineen kaupan käynnin Tyynen valtameren yli. Se oli alkanut vuonna 1784 amerikkalaisen kauppalaivan *Empress of Chinan* matkalla New Yorkista Kantoniin. Menomatkalla lastina oli ginsengiä ja hopeadollareita, ja kotiin laiva purjehti mukanaan teetä, silkkiä ja posliinia.

Amerikka ei ollut koskaan vilkuillut menneeseen. Sen kaupankäynti Kiinan kanssa kukoisti ja syveni. Vientituotteita olivat

uskonto ja perustuslailliset ajatukset. Kiinan valtaapitävät julistivat ne pannaan, kun taas maan uudistajat päihtyivät niistä. Maiden suhteet lähenivät läpi 1800-luvun. Kiinasta tulleiden maahanmuuttajien aallot löivät rantaan Yhdysvaltain länsirannikolla. He kehittivät omat tarinansa karuista oloista ja sitkeydestä. Lähetyssaarnaajat ja opettajat purjehtivat toiseen suuntaan ja evankelioivat tietämättä miten vieraat opinkappaleet rikkoisivat haurasta sosiaalista järjestystä.

Amerikka ja Kiina olivat sotkeutuneet toisiinsa monella eri säikeellä. Pearl S. Buckin kaltaiset kirjailijat romantisoivat Kiinan talonpoikien kamppailua, sotilaat kouluttivat tasavallan armeijaa, pankkiiirit rahoittivat nousukautta ja Shanghaissa tanssittiin jazzia. Maiden kohtaamisen huuma kiteytyi kiinan puhekielen sanaan, joka tarkoitti Amerikkaa – *Meiguo*, kaunis maa.

Mao lakkautti tuon kaiken. Hän kääntyi Neuvostoliiton puoleen aineellisen avun, poliittisen teorian ja ankaran talouden asioissa. Hän heitti länsimaalaiset ulos maasta, julisti kapitalismin viholliseksi ja muistutti Marxia lainaten, että uskonto on oopiumia kansalle. Pian Amerikka ja Kiina taistelivat toisiaan vastaan Koreassa ja kärhämöivät Tiibetistä ja Taiwanista, jossa Tšiang Kai-šekin pakolaishallitus pysyi vallassa Yhdysvaltain tuella. Maiden välinen suhde oli katkenut. Amerikka jäi kyselemään sitä, mikä myrkytti sen politiikkaa vuosien ajan: kuka menetti Kiinan?

Kun Jinping-vauva köllötteli kehdomassa, kansan vapautusarmeija irrottautui viimeisestä suuresta modernin ajan maakonfliktistaan. Heinäkuun 27. päivänä sovittiin aselevosta Korean sodan päättämiseksi – siis aselevosta, ei rauhasta. Osapuolet olivat Kiina, Pohjois-Korea, Etelä-Korean tueksi perustetut Yhdistyneiden kansakuntien sotajoukot sekä Yhdysvallat. Raskaan tasapelin tuloksena 38. leveyspiirille vedettiin viiva, joka on siinä edelleen.

Kiina sai sodassa palkinnoksi turvallisessa totalitaarisessa hallinnassa olevan puskurivaltion. Kymmenet tuhannet kiinalaiset »vapaaehtoiset» olivat kuolleet hyökätessään ihmisaaltoina amerikkalaisia, eteläkorealaisia ja liittoutuneita vastaan. Maahan lyödyt selviytyneet

palasivat kotiin ja heitä kunnioitettiin »Amerikkaa vastustavan ja Koreaa tukevan sodan» veteraaneina. Mao ei piitannut ihmisuhteista, joiden joukossa oli myös hänen vanhin poikansa, Mao Anying.

Kiinan rantaviivan tuolla puolella suuri osa maailmaa eli 1950-luvun auringonpaisteista nousukautta, toisen maailmansodan jälkeen koittanutta rauhan ja toipumisen aikaa. Mutta uuden, kylmän sodan muureja pystytettiin jo. Syyskuun 5. päivänä Yhdistyneet kansakunnat torjui Moskovon ehdotuksen tunnustaa Kiinan kansantasavalta ja salli Taiwanin pitää paikkansa YK:ssa vuoden 1971 yleiskokoukseen saakka.

Euroopassa Neuvostoliiton ja lännen välillä vallitsi hauras rauha. Samaan aikaan Afrikassa puhalsivat ensimmäiset muutoksen tuulet. Nuori Elisabet II kruunattiin kuningattareksi Lontoossa 2. kesäkuuta, mikä sinetöi Britannian muuntumisen imperiumista kansainyhteisöksi. Kolonialismin aika päättyi.

Kotimaassa Xi Zhongxun auttoi Maoa laatimaan ensimmäisen »viisivuotissuunnitelman», jossa Kiinaa alettiin kehittää valtion johdolla neuvostotyyliin. Se oli suurten päätösten aikaa. Johtaja teki »yleisen linjanvedon», kansantasavallan teoreettisen kehyksen. Siinä sanottiin, että sosialismi tulisi hallitsemaan eikä »porvarillista» demokratiaa olisi. Mao ei suvainnut toisinajattelua.

Tehtävä oli tyrmistyttävän suuri. Kiinan pitäisi liittyä moderniin maailmaan. Lahjusten ottamisen ja taikauskon mädättämä imperiumi ei ollut pysynyt 1800-luvun tieteellisen kehityksen tahdissa. 1990-luvulla teknologia, kauppa ja kulttuuriset kokeilut kääntyivät nousuun, mutta samaan aikaan oli myös sotaa, nälänhätää, epidemioita, köyhyyttä ja massamaastamuuttoa. Myöhemmin Xi Jinping muotoili asian itse näin: »Kiina taantui puolifeodaaliseksi ja puoli-kolonialistiseksi yhteiskunnaksi. Vieraiden valtojen kiusanteko ja toistuvat sodat repivät maan kappaleiksi ja pudottivat Kiinan kansan suuren kärsimyksen kuiluun.»

Mao oli kääntänyt Kiinan suuntaa radikaalisti. Toinen mullistus tapahtui 1970-luvun lopulla, kun hänen seuraajansa päättivät »uudistaa

ja avata» Kiinaa muulle maailmalle. Kolmannen muutoksen tekeminen määrittä Xi Jinpingin kohtalon, kun Kiina etäännyti globalisaation ajasta kohti autoritaaristen valtioiden »uutta maailmanjärjestystä». Hän oli aivan oikeassa sanoessaan, että siinä pysyteltiin uskollisena puolueen historialle ja perinteille. Mutta se oli vielä kaukana tulevaisuudessa.

Sisällissodan voittajat pääsivät asumaan moderneihin koteihin, joissa oli juokseva vesi, valaistus ja lämmitys. Alkuaikoina he tunsivat silti olevansa lähellä suuria kansanjoukkoja. Ei ollut kulunut pitkää aikaa siitä, kun vallankumoukselliset olivat vielä asuneet luolissa, liikkuneet aaseilla, nukkuneet rähjäisten huopien alla ja syöneet karkeaa riisiä tai ankeaa pannuleipää. Maon mukaan kiinalainen talonpoika oli sitkeä luihin ja ytimiin saakka. Vallankumouksen pitäisi ottaa heiltä oppia.

Sukupuuuttoon joutuneen keisarillisen hovin standardien mukaan uusien hallitsijasukujen elämä oli vuonna 1953 yksinkertaista mutta hyvää. He saivat parasta mahdollista terveydenhoitoa, joka oli kehittynyt vauhdilla Kiinan suurkaupungeissa. He pystyivät ostamaan tuoretta ruokaa ja kulutustuotteita. Lapsilla oli hoitajia ja he kävivät hyvin johdettuja kouluja, jotka oli varattu ylempiarvoisille. Mutta turvamiesten tuolla puolen kansan osa oli toisenmoinen.

Sen jälkeen, kun taistelut alkoivat »sotaherrojen» aikakaudella, viimeisen keisarin Pu Yin luovuttua vallasta vuonna 1912, Kiinan kansa oli elänyt kolme konfliktien vuosikymmentä. Kymmeniä miljoonia oli kuollut. Vuosien 1937 (jolloin Kiinan ja Japanin välillä oli puhjennut täysimittainen sota) ja 1949 (jolloin Mao saapui Beijiingiin) välillä maan teollisuuden tuotto lähes puolittui. Vaikka Kiina oli valtava maatalousmaa, se tuotti ruokaa hädin tuskin omiksi tarpeikseen. Ihmiset näkivät nälkää.

Suuri osa ulkomaanlainoilla rahoitetuista rautateistä oli tuhoutunut taisteluissa. Inflaatio oli hajottanut maan talousjärjestelmän. Pääomaa ja hyödykkeitä, joskus jopa kokonaisia tehtaita, oli virrannut valtavassa määrin Taiwaniin ja Britannian hallitsemaan Hongkongiin. Lahjakkaat yrittäjät, tiedemiehet, hallinnoijat ja kaikenlaiset

ulkomaalaiset muuttivat joukoittain maasta. Mittakaava kuitenkin hahmottui, kun Mao teetätti väestönlaskennan kesäkuussa 1953. Kävi ilmi, että ihmisiä oli yli 582 miljoonaa, sata miljoonaa enemmän kuin siihen aikaan oli yleisesti arvioitu. Maasta muuttaneet olivat pelkkä demografinen alaviite.

Yksi este edistyksen tiellä oli, että useimmat olivat kouluttamattomia. Taito kirjoittaa kiinan kieltä oli vuosituhansien ajan ollut oppineen eliitin etuoikeus. Viimeisen keisarin aikana vain yksi viidestäkymmenestä kiinalaisesta naisesta oli osannut lukea ja kirjoittaa. Puoli vuosisataa myöhemmin, kun kommunistit kaappasivat vallan, 90 prosenttia kansasta oli lukutaidotonta ja kommunikoi aluemurteilla.

Samaan aikaan iankaikkinen vihollinen Japani oli teollistunut, kehittänyt yksinkertaisen kirjoitetun kielen, sallinut kansan kouluttamisen ja tullut hienostuneeksi voimatekijäksi. Jopa sodassa vuonna 1945 kärsimänsä tappion jälkeen Japani oli Yhdysvaltain ydinsateenvarjon alla ja rakensi uudelleen talouttaan ja pommitettuja kaupunkejaan. Kun sen yhteiskunta alkoi sodan jälkeen kukoistaa, Japani antoi muulle Aasialle oppitunnin sitkeydessä.

Kontrastina tälle monet kiinalaiset olivat pökerryksissä. Vanhat ihmiset olivat nähneet heille pyhien, varmojen ja kunnioitettujen asioiden häviävän. Keski-ikäiset roikkuivat mukana vain selviytyäkseen – vuoden 1953 väestönlaskennan mukaan kansallinen eliniän odote oli alle 44 vuotta. Nuorille kerrottiin uuden aamun koittaneen. Kommunistien hommana oli vakuuttaa heille, että sosialismin rakentaminen toimi.

Sen aikakauden ihmiset muistavat vaikeat ajat, jollaisia harva nykyajan nuori, urbaani kiinalainen voi käsittää. Vielä puoli vuosisataa myöhemmin niiden jäljet näkyvät Pohjois-Kiinan maaseudun kodeissa: siellä oli mudasta ja tiilistä rakennettuja taloja, joista joissakin oli aaltopeltikatto, ja vesi tuli kaivosta tai lähteestä. Sisällä oli siistiksi lakaistu maalattia ja tuli, joka paloi koko päivän. Koko perhe nukkui *kangilla*, tiilistä tai savesta tehdyllä lämmitetyllä alustalla, jonka päälle he olivat pinonneet huopia. Xi Jinpingin syntymän

aikaan polkupyörä oli sellaisissa huusholleissa ylellisyystavara.

CIA:n raportti vuodelta 1953 osoittaa, miten ankaraa elämä sinä vuonna oli. Kiinan hallituksen prioriteetit olivat niin perustasolla, että virasto piti viljasatoja ja luonnononnettomuuksia vakauden mittarina. CIA tutki kuivuutta, tulvia ja sään aiheuttamia vahinkoja maakunnissa, joissa siemeniä ei voitu kylvää ja pellot jäivät kyntämättä. Elintärkeät kevään ja talven vehnäsadot pitivät Kiinan hengissä, mutta hyvien papu-, maissi-, meloni- ja puuvillasatojen saaminen oli vaikeaa. Raportin mukaan sadot olivat niin huonot, että »viljelijöillä ei juuri ole intoa myydä satoaan». Tyytymättömyys vaihteli kuin vuorovesi.

Yhden myytin mukaan Mao johti laajapohjaista ja suosittua vallankumousta, joka pyyhki vanhan vallan tieltään Han Suyinin lyyrisiä sanoja lainaten kuin »aamuinen tulva». Todellisuudessa hän oli päällikkönä valloittaja-armeijassa, jota johti salainen poliittinen organisaatio, joka oli itse vierasmaalaisen ideologian eli marxistisleninistisen kaanonin neuvostoliittolaisen version oppien orja. Stalin ei ollut Maolle idoli, mutta Mao kyllä otti hänestä oppia. Vain jättiläismäinen johtaja kykenisi johtamaan puoluetta ja armeijaa ja ratkomaan »kansan ristiriitoja».

Aluksi Mao tovereineen eteni pienin askelin. Puna-armeijan voittokulku vei maaseudulta suurkaupunkeihin. Sivistyneen lähiökansan valloittaminen ei ollut sille helppoa. Suurimmassa metropolissa Shanghaissa liikepohatat ja gangsterit olivat vallassa melkein loppuun saakka. Puolue tunsii olevansa heikko sielläkin, missä se näytti vahvalta. Siispä pian Shanghain vuonna 1949 tapahtuneen valtaamisen jälkeen viisisataa »rikollista» tuomittiin kuolemaan yhden ainoan päivän aikana.

Kaaoksesta, väkivallasta ja köyhyydestä huolimatta uusi Kiina oli saavuttanut suuria. Ideologinen liitto Neuvostoliiton kanssa vakautti maan pohjoisosaa. Pohjois-Koreaa hallitsi kommunisti Kim Il-Sung. Kiinalla ei ollut atomipommia, kun taas amerikkalaiset parantelivat ydinaseitaan, ja Stalin oli testannut ensimmäistään vuonna 1949.

Mutta myös Maon tiedemiehet tekivät töitä. Itse puhemies sivuutti koko asian sanomalla sitä »paperitiikeriksi» ja spekuloi avoimesti sillä, miten monta miljoonaa ihmistä Kiinalla oli varaa menettää, kunhan sen sydänmaita ei tuhottaisi. Hän oli oikeassa kylmissä laskelmissaan. Kiina oli suojassa laajennettujen rajojensa takana, ja samaan aikaan siirtomaaimperiumit katosivat ja syntyi uusia valtioita.

Britannian vetäytyminen Intian niemimaalta poisti geopolitiikan kartalta Rudyard Kiplingin Suureksi peliksi kutsuman brittien ja venäläisten imperiumien välisen kilpailun. Puna-armeija marssi vanhoille maille, jotka Lännessä tunnettiin Kiinan Turkestanina, ja nujersi muslimikapinalliset ja mystikot päästäkseen valtaan niillä laajoilla alueilla, jotka olivat onnistuneet karkaamaan menneiden aikojen dynastioilta. Tiibetin buddhalainen valtakunta alkoi repeillä saumoistaan, mikä oli alkusoittoa sen väkivaltaiselle liittämiselle Kiinan valtioon. Rajaseutujen myrskyisät olot eivät haitanneet useimpia kiinalaisia, jotka asuivat historiallisen Han-Kiinan sydämessä. Monet olivat kiitollisia siitä, että heidän kotiovellaan käyty sota oli loppunut. Propaganda ylisti tätä vaihetta vision ja toivon ajaksi.

Xi Zhongxun oli tyypillinen esimerkki uuden ajan miehistä, jotka tekivät montaa työtä puolueessa ja valtiolle. Hän vastasi propagandasta, koulutuksesta ja kulttuurista, ja samaan aikaan hänellä oli osuutta Tiibetin tasangon ja Kiinan eristyneen länsiosan levottomuuksien kukistamiseen. Perehdymme myöhemmin tarkemmin siihen, kuinka hän suosi maltillisia ja käytännöllisiä aloitteita, jotka palvelivat aina puolueen yksinvallan säilyttämistä. Vuonna 1953 hänellä meni hyvin. Hänelle annettu rooli ja vaikutusvalta ylittivät hänen muodollisen asemansa.

Kullisien takana kommunistit liikkuiivat marxilaisleninistisen luokkataistelun leppymättömässä rytmissä. Pian Mao hankkiutui eroon ei-kommunistisista arvohenkilöistä, joita oli parveillut hänen ympärillään silloin, kun hän oli julistanut kansantasavallan perustetuksi Taivaallisen rauhan aukion portilla. Tuhansia hävinneitä Kuomintangin sotilaita koottiin yhteen, monia heistä teloitettiin ja yli

miljoona »bandiittia» tuhottiin. »Ajatusreformit» kukoistivat, ja puolue asetti naapurustoihin ja työpaikoille vakoojaverkoston. Jokaisen oli kuuluttava *danweihin*, työyksikköön. Yhteiskunta pidettiin kurissa »vapauttamisen» nimissä.

Nationalistien armeijat luhistuivat ja niiden johtajat pakenivat niin nopeasti, että suunnitelmia ei juuri ollut. Mao suosi runollisia visioita teknokraattisen johtamisen sijaan ja delegoi päivittäiset paperityöt joukolle työriippuvaisia ideologeja. Kommunisteilla oli pulaa harjaantuneista hallinnon työntekijöistä. Armeijan logistiikka oli heidän vahvuutensa, ja nyt heidän oli opittava hallitsemaan.

Aluksi kommunistit suvaisivat kapitalisteja ja yksityisiä yrityksiä. Pian ne kuitenkin vallattiin. Valtiosta tuli mahtava. Se otti tuotantovälineet hallintaansa teollistaakseen Kiinan Marxin oppien mukaisesti. Se rakensi rautateitä, teräsvalimoita, voimaloita, siltoja ja tehtaita. Maon radikalismi kukoisti maaseudulla. Vanha yhteiskunta kuihtui, kun naiset vapautettiin avioliiton ja työnteon osalta.

Puolue järjesti talonpojille lukemisen ja kirjoittamisen opetusohjelmia. Monet saivat ensi kertaa tietää, minkä arvoisia heidän satonsa olivat ja kuinka paljon heidän kuuluisi ansaita. Mao lähetti maaseudulle »työkomennuskuntia», joiden laimean nimen takana piili valtaa käyttää vallankumouksellista väkivaltaa. He aloittivat »maareformin» massakampanjat, takavarikoivat maanomistajien omaisuuden, jakoivat maaseudun väen luokkiin ja täyttivät teloitus- ja lynkkauskiintiöitä. »Luokkavihollisia» ammuttiin, hakattiin kuoliaiksi, puukotettiin, hirtettiin puihin, hukutettiin ja nälännytettiin nälkään. Jotkut haudattiin elävältä omalle maalleen. Selviytyneet eristettiin tai lähetettiin työleireille, joissa useimmat menehtyivät.

Näistä kurjista ja banaaleista kuolemista olivat yhteisvastuussa johtajat. Hongkongin yliopiston historioitsijan Frank Dikötterin löytämien dokumenttien perusteella Deng Xiaoping, joka oli vuonna 1953 yksi viidestä varapääministeristä ja myöhemmin talouden »uudistaja», antoi tiuhaan käskyjä tappaa luokkavihollisia. Eliitin jäsenet saivat luottamusta liittymällä mukaan. Yksi »työkomennuskuntien»